ترسی جێگرتنەوە.. نەوزاد بەندی

ئەم ترسە، لە کومەڵگایەکەوە بۆ کۆمەڵگایەکی تر ئەگۆڕێ هەروەها لە سەردەمێکەوە بۆ سەردەمێک، لە عەقڵێکەوە بۆ عەقڵێک، دواجار پەیوەندی بە ئاستی ڕۆشنبیری و دانایی و زانایی و ڕەسەنایەتییەوە هەیە.

ترسی جێگرتنەوە چییە ؟ کاتێک سەرکردەیەک ئەبینێ کەسێکی لە خۆی سەرکردەتر پەیدا ئەبێ، یەکسەر ئەو ترسە دروست ئەبێ، ترسەکە گەورە ئەبێ، ئەبێ بە شاخێک، ئەوەیش وا دەکات جەنگێ نهێنیی و تیرۆرە دراماتیکییەکان سەر هەڵبدەن، بۆ نمونە کاتێ سەدام حسێن ئاو دەکاتە ژێر ئەحمەد حەسەن بەکر و خۆی دەبێتە فەرمانڕەوایەکی تۆتالیتار، یەکسەر ترسی جێگرتنەوەی بەرامبەر هاوڕێکانی بە دروست ئەبێ و لە دراما یەکی سیاسیدا هەموویان بە خائین لە قەڵەم دەدا و خۆی دەبێتە دادوەر و بڕیاری کوشتنیان بۆ دەردەکات. پاشان هەمان ترس بەرامبەر ئەفسەرێکی نزیکی وەک عەدنان خەیروڵای ژنبرای بە دروست ئەبێ، کاتێ ئەبینێ ڕۆژ بە ڕۆژ جەماوەر و پێگەی زیاد ئەبێ، لێرەدا ئیتر ترسی جێگرتنەوە هەموو ناخی سەدام داگیر ئەکا و لەناکاو لە درامایەکی تیرۆریستیدا، عەدنان فڕۆکەکەی ئەکەوێتە خوارەوە و کوتایی دێت..

وەهمی جێگرتنەوە نەخۆشییەکی دەروونییە، تەڕ و وشک ئەسوتێنێ، عەقڵ و داهێنان ڕادەگرێت، هەستێکی کاڵ و پێنەگەییوی منداڵانەیە، وەک چۆن منداڵێک یارییەکی بە دەستەوەیە و منداڵێکی تر ئەبینێ، یارییەکەی ئەشارێتەوە یان باوەش ئەکا بە یارییەکەیدا و کاتێ منداڵەکەی تر لێی نزیک ئەکەوێتەوە، هەڵمەتی بۆ دەبێ و شەڕی لەگەڵدا ئەکات، بە بێ هیچ هۆکارێک بۆ شەڕکردن تەنها لەبەرئەوەی یارییەکەی لێ نەسەنێت، یان وەهمی لێسەندنی یارییەکەی و جێگرتنەوەی، وای لێدەکات شەڕی لەگەڵدا بکات، لەوەدا ئیتر یارییەکە ئەبێتە هۆی شەڕ .

ئەم وەهمەی منداڵیی، وەهمێکی ئاسایە و پێویستە هەموو مناڵێک هەیبێ، بەڵام ئەگەر درێژە بکێشێ بۆ تەمەنەکانی تر، ئاسایی نییە، کاتێ سەرۆک ئەو وەهمەی هەبێ و هەر کەسێکی لە خۆی زیرەکتر و داناتر ببینێ، باوەش بکات بە کورسییەکەیدا و لەگەڵیدا بەشەڕ بێت و لەناوی ببات، کارەسات ئەمەیە، چونکە ئەو جێگایە لە ڕێکەوتێکی مێژووییدا، لە میراتێکدا، لە غەدر و کودەتایەکدا دەستی کەوتووە و ئامادە نییە بە هیچ نرخێ دەستبەرداری ببێ، ئەو جێگایە لەو کۆمەڵگا دواکەوتووانەدا واتا هەموو شتێ، واتا خاوەندارییەتیی بە

قەید و شەرتی هەموو نیشتمان بە هاووڵاتییەکانیشیەوە، ئیتر چۆن وەهمی جێگرتنەوە، شێت و دەهریی ناکات؟ ئەوەتا قەزافی سەرۆکی لیبیا کاتێ وەهمی جێگرتنەوەی کورسییەکەی ئەبێ بە ڕاست، داوا لە دار و دەستە بەڵتەجیەکەی ئەکا کە ماڵ بە ماڵ و کۆڵان بە کۆڵان بگەڕێن و کۆمەڵکوژیی بکەن، هەتا سارکوزی سەرۆکی ئەو کاتەی فەڕەنسا ئەوەی پێ قبوڵ ناکرێ و فڕۆکە میراجەکانی هەڵدەستێنێ و دار و دەستەکەی قەزافی تەفر و تونا ئەکا، دوای ئەوە ئیتر ئەم عاشقەی کورسی دەسەڵات، دوا پەیامی بە بەڵتەجییەکانی (دار دار زەنگە زەنگە الی الامام) ئەکرێتە گۆرانییەکی گاڵتەجاڕ و بە دونیادا بڵاو ئەبێتەوە، وەک چۆن چارلی چاپلن، دەسەڵاتپەرستیەکەی ئەدۆڵف هیتلەر ئەکاتە فیلمێکی گاڵتەجاڕ.

مەکیاڤیللی لە کتێبی میردا، ئامۆژگاریی سەرۆکەکان ئەکات هەر کەسێک دڵەڕاوکەی جێگرتنەوە و لێسەندنەوەی کورسییەکەی لەلا دروست بکات، پێویستە لەناوی ببەن. ئەم دڵەڕاوکێیەی سەدام حسێن بە نمونە لە هاوڕێکانی و لە سیاسەتمەدار و فەرماندە سەربازییەکانی، وایکرد دەیان و سەدان کەسی زانا و بلیمەت و دڵسۆز لە بواری دەوڵەتداریدا بە سیناریۆی جیا جیا لەناو بچن.
شایانی باسە ئەڵێن جۆزێف ستالینی دیکتاتۆری ڕوسیای بەناو بەڵشەفیک و ئەدۆڵف هیتلەر و تەنانەت سەدام حسێنیش، کتێبی میری مەکیاڤیللی تاکە کتێبی دڵخوازیان بووە و تەنانەت ئەڵێن ستالین ئەو کتێبەی لە ژێر سەرینی جێخەوەکەیدا داناوە، بۆ ئەوەی هەمیشە پێش خەوتن، ڕاڤە و پەڕڤەی لەسەر بکات.
ئەم پەتای جێگرتنەوەیە، کارێک دەکات کۆمەڵگای سەرۆک ببنە کۆمەڵگایەکی درۆزن و دوو ڕوو و کۆیلە و کاسەلێس و دەست سپی، تاکە بازرگانیی تیایدا مەرایی و کلکە لەقێ بە بە سەرۆک، هەر سەرۆکیان بینی بکەونە گۆرانی ووتن بە قەد و باڵایدا، وەسفکردنی و خۆ بچووککردنەوە لە ئاستیدا و دەست و پێڵاو ماچکردنی بۆ ئەوەی ئەو وەهمی جێگرتنەوەی بە دروست نەبێ و لەناویان نەبات. ئیتر کۆمەڵگا ئەبێ بە پەرستگایەکی گەورە و هەمووان ئەکەونە سەر چۆک بۆ سەرۆک، سەد و یەک ناوی بەرز و دەگمەنی بۆ دادەتاشن و وڵات پڕ دەکەن لە پەیکەر و تابلۆی سەرۆک و پێی دەڵێن زێڕ و باوک و دیاردەی دەگمەن و بێ وێنە، لە هەڵبژاردنەکاندا لە سەدا سەد دەنگی هاووڵاتیان بە دەست دێنێ، ئەگەر نەیارێک بە ڕێکەوت پەیدا بێ، هەزاران ڕاپۆرتی سیخۆڕیی پەلکێشی دادگا نیشتمانییە کارتۆنییەکانی ئەکەن و قیڕەی ئەبڕن. ئەم نیفاقە هەمە لایەنەیە، کۆمەڵگا ئەکات بە مەزرای مریشک، بیر و باوەڕ و ئایین و نەتەوایەتیی و نیشتمانپەروەریی و پێشکەوتن

و گشانوی تدا ئپوکتو، ئدب و هونر ووشک ئبن، ژنام ئب بمینبری دعا و نزا و پاوانتییکانی سرک، نوسری سفست کون و کلبری ووات پ دکن، همووی ب خاتری ئوی سرک ل شرپنجی جگرتنو چاک بتو و وک سگی هار بر نبت لاشی خکک، لگ ئویشدا ئم وهمه کتایی نایت، ئگ ب شتی جیاواز، ب نمون سرک بیار درئکات هر کسک دلاری پ بگیرت، ئب ل سدار بدرت، وهمی پاری بیگان!! ب نمون سرک ل پ ئدا بسر فرمانگیکدا کمک جنو باران ئکا و بناوی نیشتمانپروریو کمک ئکوژ و کم نانباو و کمکی تریش زیندان ئکا، ب ئوی وهمکی چارسر بکات ک ب هیچ شت چارسر ناکر.

نزار قبانیی لو باریو ل شیعری شمشروشنی عربیدا ئ:

خود لسرک وکو خوای ئاسمان،
هموو شتک ب کیلکان ئکات،
هیانئپن، سریان ئپن، ئیانها …

ئمان همووی ل استیدا ل ژر کاریگریی وهمی جگرتنودا ئنجام ددرن. دزینوی گای نو ب کوشتن، ب نمون سدام حسن مکینیکی قیمکردنی گوری هنابوو، دوژمن وهمیکانی ئخست ناوی و قیمی دکردن و گشتکیانی ئخست ناو ئاوی دیجلو ب ماسییکان، تی ئن تی ل قوربانییکانی ئبست، ب ئوی ببن ب تپ و تز، یان توانویان ل حوزی تزابدا، وهمکی وای لدکات ل گی نیار وهمییکانی بترس و گ بزریان بکات، دیان هزار قوربانیی ل ووات دیکتاترکاندا گ بزرن، کوژراون و لاشکانیان بزر کراون، هزاران دایک و باوک تا دوا هناسیان ب دوای لاشی جگر گشکانیاندا گاون ب ئوی بیدزنو.

ئینجا بزانن، وهمی جگرتنو چ کارساتکی مریی و مایی دروست ئکات، کمگا ئکات ب میدانی پشبکی سرشیی و کیلایتیی، ب ئوی بر بوملرزی ئو داوکیی سرک نکون، لردا ئیتر هموو شتکی سرک جیاوازن و ئوی بخویش بیر ل لاسایکردنویان بکاتو، خراپترین سزا ددرت، ئیتر ئوتومبیلکانی سرک تایبتن، نگی ئوتومبیلکانی، ئو کانزایی ئوتومبیلکانی ل دروست ئکرن، ئب گولل و کت نیانبت، کشککانی، سعاتکانی مچکی، گرویکانی، ئو کلنکسانی چمیان پدا ئست، وک موفک هدگیرنو و نرخکانیان ل ز و گوهر گرانتر ئبن، ئو کچانی ک لاقیان دکات، چاویلککی، جگرکی، تنانت دستشر و جگای پیسایکردنکی

لە ئاڵتون و ئەڵماس بۆ دروست ئەکرێ بۆ ئەوەی لە هەموو شتێکدا ئەو تاک و تەنها وبێ وێنە و جیاواز و بێجێگرەوە بێ. ئەم وەهمە وای لێدەکات بڵێ من نامرم، سەدام حسێن ئەیووت: باپیرم لە تەمەنی سەدوبیست ساڵیدا ئەسپی تاوداوە، بۆ ئەوەی قوربانییەکانی لەوە حاڵی بکات، ئەم لە دەرەوەی بازنەی فەوتان و مردن و پیربووندایە.

ئەوەی لەو دۆخەی سەرۆک کارەساتبارترە، داچۆڕانی ئەم وەهمی جێگرتنەوەیەیە بۆ ناو تەواوی کۆمەڵگا، بە تایبەت لەبەر ئەوەی هەموو بەرپرس و کاربەدەستەکانی ئەو کۆمەڵگایە دەستەبژێری ئەو سەرۆکە نەخۆشەن و بە فلتەرەکانی ئەودا ڕۆیشتوون، هەر بۆیە لە بازنەی کاربەدەستیی خۆیاندا هەمان وەهمی جێگرتنەوەی سەرۆک دەچێتە وێزەیان و هەر کەسێک لێی بە شک بن، ئەیخەنە بەر زەبری کاریگەری سزا و دوورخستنەوە و جۆرەها هەڵوێستی نامر□قانەی ترەوە، بە جۆرێک زانایەکی وەک ئەحمەد زوێل کە بێ ئاگایە لەم دەردە کوشندەیەی وەهمی جێگرتنەوە ، ئەڵێ : (له کۆمەڵگاکانی ڕۆژهەڵاتدا هەر کەسێ سەرکەوتنێ بە دەست بێنێت، هەمووان لە هەوڵی ئەوەدا ئەبن شکستی پێبێنن، بەڵام لە کۆمەڵگاکانی ڕۆژئاوادا هەر کەسێ بکەوێ و شکست بێنێ، هەمووان یارمەتی دەدەن و هەڵیدەسێننەوە)

ئەحمەد زوێل لەبەر ئەوەی زانایەکی کیمیا بووە و زۆر ئاگای لە سیاسەت و کۆمەڵناسیی نەبووە، ئاگای لەوە نییە لە ڕۆژهەڵاتدا شتێک نییە بەناوی سەرکەوتن و پێشکەوتن، ئەوەی کە به ناوی سەرکەوتن و پێشکەوتنەوە لە هەندێ کەسدا ئەبینرێ، هەمووی سەرۆک بڕیاری لەسەر داون و ئیمزای بۆ کردوون، بە قبوڵ خاس و بڕیاری تایبەت فەراهەم کراون، تەنانەت پلە بەرزەکانی خوێندن، بەخششی سەرۆکن، لەبەرئەوە هەمووان لە ناخەوە ڕقیان لەوانەیە سەرکەوتنە درۆزنەکانیان بە دەستهێناوە و حەز ئەکەن شکستیان پێبێنن، ئەم حاڵەتە تراژیدییە، شۆڕشێکی ترسنۆکانە و نهێنییە بەسەر سێبەرەکانی دیکتاتۆردا، کاتێ کەسێکی تەمەڵ و تەوەزەل لە ڕێی سەرۆکەوە بڕوانامەی دکتۆرا بە دەست دێنێت یان چەندین پڕۆژە و زەوی و داهاتی بۆ تەرخان دەکرێت و لە ناکاو دەوڵەمەند ئەبێ و هەڵئەئاوسێت، ئەمە ئەبێتە هۆی تووا□□ بوونی نهێنیی خەڵک، چونکە ئەزانن ئەمانە هیچ سوودێکیان بۆ میللەت نییە و ئەوەی سەرۆک دەستی پێنەگەیشتووە دایڕزێنێت، ئەمان دای□□ز□نن. بەڵام لە ئەوروپا و سیستمە تێکنۆکراتەکاندا، مر□ق ب□ پێی زانست و کارامەیی خۆی پلە و پۆست و داهات بەدەست ئەهێنێت، هەر بۆیه ئەوروپییەکان بۆ نمونە ڕقیان لە ستیف جۆبس نییە، لەبەر ئەوەی ستیق ج□بز داهێنەرە و کۆمپانیای ئەپڵی داناوە و ئایفۆن و ئایپادی و ئایپۆدی بۆ خەڵکەکە دابینکردووە. بێگومان خەڵکی زانا و دانا و خاوەن ماڵ و سامان، کە بە شێوەیەکی تەندروست و سروشتیی

ئەو زانست وماوەیەی دەستەکەوت، خەڵکێکی بەخشندە و بەبەزەیین و ئامادەن دەستی یارمەتی بە هەژاران و کەسانی شکستخواردوو درێژ بکەن، شتێکی ئاساییە خاوەنی کۆمپانیای مایکرۆسۆفت، بل گیتس زۆرینەی سامانەکەی بۆ پڕۆژەی ئاو و کارەبا لە کیشوەری ئەفەریقیادا تەرخانبکات.
واتا فەلسەفەی یارمەتی و کۆمەک لەگەڵ فەلسەفەی ئێرەیی و ملی یەکترشکاندن، لە بنچینەی مرۆڤەکانەوە سەرچاوە دەگرن، کاتێک خەڵکێکی کاسە لێس و خۆپەرست و گەمژە و نەزان، دەوڵەمەند دەکرێن و دەکرێنە پڕۆفیسۆری کارتۆنیی، ئەمانە دینارێک ناخەنە سەر گۆڕی باوکیشیان، چ جای یارمەتیی ڕەش و ڕووت بدەن هەر بۆیە ئەبنە جێی ئێرەیی و تووڕەیی خەڵکەکە، بەڵام خەڵکێک کە بە داهێنان و زیرەکیی و دانایی خۆیان ببنە خاوەن سامان و پلە و پۆست، بێگومان خەڵکێکی بەخشندە دەردەچن و جێی ڕێز و متمانەی خەڵکیشن.
ئەگەر تەماشایەکی چوار دەوری خۆمان بکەین، دیاردەی ترسی جێگرتنەوە لە هەموو کایەکاندا دیارە ، لە سەری سەرەوە هەتا خواری خوارەوە .. برا و برا، برا و ئامۆز لە ترس و وەهمی جێگرتنەوەی کورسی دەسەڵات، یەکتری شار بە دەر ئەکەن، یان ژێر بە ژێر، شیر و تیر لە یەکتر ئەسوون و هەوڵی حەیابردن و پەراوێزخستنی یەکتر دەدەن. دیاردەی جیابوونەوە و حیزبی تازە دروستکردن، دەرهاویشتەیەکی ترسی جێگرتنەوەیە، یەکێکی بە توانا لە حیزبێکدا پەیدا ئەبێ، پێگە و جەماوەری هەیە و بواری کوشتن و گۆڕبزرکردنی نییە، ئە خۆ کورسییەکەیش بقۆزێ و نابێ لێی نزیک بێتەوە، هەر بۆیە جیا دەبێتەوە و ڕەشماڵی حیزبێکی تازە هەڵدەدات و کوێخایەکی تری هەتا هەتایی دێتە مەیدانەوە. زیاد بوونی لیست و حیزب و دەستە و ڕێکخراو، کاردانەوەی ئەو وەهمەیە کە ئەبێتە هۆی پارچە پارچە بوونی میللەت، وای لێ دێ ئەوەندە حیزب و کۆمەڵە و دەستە و کەناڵ و ڕۆژنامە دێنە ئاراوە، کەس ئاگای لە کەس نامێنێ و هەر یەکەی خەریکی ئاواز و هەرە و سروود و پەیڕەوی ناوخۆ و کار و چالاکییە دەنکیشەتییەکانی خۆی دەبێ، هەر یەکەی پڕۆڤەی دەوڵەتداریی تایبەتی خۆی دەکا و هەزاران حوکمەتی خۆیاپێڕاوی ناو قات و بێینباخ و فەڕکەی تایبەت و قەڵای دوورە دەست و ئوتومبیل و جلی گوڵلەنەبڕ و بودجە و بازگە و ئەندام سەرکردایەتیی دێنە ئاراوە، کە وەک خۆیاپێڕاوەکانی دەنکیشەت، پەلاماری پێڵەکەی ئاش و سەر و گوێلاکی یەکتری دەدەن و ئیشیان شکاندن و عەیبدارکردن و لە قوڕا گەوزاندنی یەکترییە.
ئیتر ئەم دەردە لەسەرەوە بۆ خوارەوە دادەچۆڕێ، لەو ماوەیەدا داوەتکرام بۆ کۆڕی پیاوێکی نیشتمانپەروەر، منیش هەندێ قسەم کرد،

پیاوە نیشتمانپەروەرەکە ئارامیی لێ هەڵگیرا، ووتی ئەو قسانەی تۆ بێ ئەرزشن!

تەنانەت لەناو هونەرمەنداندا، لەناو شاعیران و نووسەران و وەرزشکاراندا، لە بازاڕی سپی و ڕەشدا، ئەم وەهمی جێگرتنەوەیە زۆر بە ئاشکرا دیارە، لەم شارەی خۆماندا چەند هونەرمەندێک دەرمانێک (کە ناوی ناهێنم) لەگەڵ خواردندا دەرخواردی هونەرمەندێکی تازە و بەتوانا دەدەن بۆ ئەوەی ژێکانی دەنگی تێک بچن و جارێکی تر نەوێرێ توخنی گورانی ووتن بکەوێ ببێتە جێگرەوەی ئەوان.

دوو وتار ئەنێریت بۆ ڕۆژنامەیەک، یەکسەر ترسی جێگرتنەوە هەراسانیان دەکات، ووتاری سێیەمت پشتگوێ دەخەن، هەمان کات بە فەیلەسوفێکی خزمیان یان به بیریارێکی عەشرەتەکەیان ئەڵێن : ئادەی بە زنجیرە ووتارێک قوڕمچەی بکە!

ئەویش ئەڵێ خەمتان نەبێ، واتان بۆ لێدەکەم، جارێکی تر لە ڕووی نەیەت دەست بداتەوە قەڵەم!

نووسەری بەناوبانگمان هەیە، لە ترسی پێگە و کورسییەکەی، هەر دەم ئەکاتەوە میللەت سوک و ڕیسوا ئەکا و جنێوگەلێکی دیپلۆماسیی وایان پێ ئەدا، مەگەر هەرخەڵکی ئێمە قبوڵی بکەن.

پزیشک هەبووە هەتا مردووە قسەی لەگەڵ پزیشکەکەی هاوتایبەتمەندیی نەکردووە، نەک زانیارییەکی لێ ببات و پێگە و ئاستی زانستیی□کەی لەق بێ و ببێتە جێگرەوە یان برا بەشی.

تەنانەت لە نێوان هاوسەرەکاندا ئەم کێبڕکێ و وەهمی جێگرتنەوەیە هەیە و کورسێکە له نێوانیاندا دێت و دەچێت، هەتا خێزانەکە تیا ئەچێت، کۆمەڵێ مناڵی نەخۆش و خەمۆکیی و دژ بە یەک و ناڕازییان لێوە سەرچاوە ئەگرێت.

ئەمە حاڵ و ئەمە مەسەلە، ئیتر بە ڕاستی ئەم دەردی وەهم و ترسی جێگرتنەوەیە نازانم چارەسەرەکەی چۆنە و چەندی تێ ئەچێ و کێ پێی هەڵئەسێ، ئێوەیش هیمەتێکی بۆ بکەن …

نەوزاد بەندی